

20 ГОДИНИ ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ – ТРАДИЦИИ И ИНОВАЦИИ В ПРЕПОДАВАНЕТО НА АКАДЕМИЧНО ЗНАНИЕ

(Опит за аксиологичен фокус към 20-годишната история на Философски факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“)

Философският факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ е създаден съгласно Решение на АС от 12.12.1994 г. и Заповед Р247/10.04.1995 г. и утвърден след преобразуване на структурата на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ с Постановление № 160 на МС от 20.06.2001 г. – ДВ № 59 от 3.07.2001 г.

В неговата структура са включени пет катедри – „Философски науки“, „История на философията“, „Психология“ и „Политология, социология и културология“.

Съгласно приетата на заседание на ФС (Протокол № 4/22.02.2005 г.) и актуализирана с решения на ФС (Протокол № 5/19.04.2010 г.) и решение за утвърждаване на АС (Протокол № 5/17.05.2010 г.) Стратегия за развитие на Философски факултет неговата мисия като конкретизация на хуманитарната мисия и традиции на ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ е:

- подбор, образование и възпитание на кадри в областите на философията и социалните науки със съвременна висока теоретична и методологическа подготовка, годни за преподавателска, научна, практическа и обществена дейност, отговаряща на световните културни традиции, системата на европейските ценности и нуждите на нашата страна от подготвени специалисти с хуманитарно-светогледен профил на образование, критично мислене и активно гражданско поведение в отговор на предизвикателствата на променящия се свят;
- осигуряване на национално признати и международно разпознаваеми постижения в научно-изследователската дейност в сферите на философията и социалните науки;
- изграждане на система за иновативно и гъвкаво обучение с най-високо качество и академична среда за ефективна подготовка на обществено ангажирани, високо квалифицирани специалисти в отговор на националните, регионалните и местните интереси, способни да разпространяват и прилагат знания в полза на всички обществени слоеве¹.
- Водещите принципи при реализацията на тази мисия, приоритетните ориентири, цели и задачи в образователната, на-

¹ Д. Тасевска, Отчетен доклад на Философски факултет, мандат 2011-2015 г. ВТУ, 2015 г.

учно-изследователската, международната дейност, управлението на качеството и кадровото развитие са фиксирани и разгърнати в повече детайли в Стратегията за развитие на Философски факултет. Тя е публично оповестена на университетската интернет-страница. Студентите първокурсници се запознават със Стратегията още при откриването на учебната година. Стратегията за развитие на Философски факултет е базирана на Стратегия за развитие на философията на 171 та сесия на световната организация ЮНЕСКО, от 2005 г.

- На тази основа академичният състав на философски факултет вече 20 години изгражда образователната си политика и ориентира подготовката на млади специалисти по философия, политически науки и психология, притежаващи съвременни знания и умения да отговорят на предизвикателствата на развитието на нашата страна в глобалната епоха и с възможности за реализация във всички сфери на социалния живот, но преди всичко в областта на:
 - *образованието и науката;*
 - *управлението и политиката,*
 - *психологическата помощ и консултиране.*

През 20-те години на своето съществуване Философски факултет се е утвърдил като авторитетен образователен и научно-изследователски център в регионален, национален и международен план. Известно е, че за утвърждаването на академичното образование в историята на всяка нация значение има *човешкият фактор*, който е припознал университетската среда за свое професионално поприще.

Анализирано в исторически аспект развитието на Философски факултет на великотърновския университет е аналог за реализирането на световната академична традиция, тъй като дейността на преподавателите от Философски факултет е модел, гарантиращ *жизнеността на познанието* като една от общочовешките ценности.

Понятиен думата университет произлиза от латинския израз „Universitas magistrorum et scholarium“, което означава „общност от учители и учени.“²

Днес честваме 20-годишен юбилей на Философски факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ и освен да споделяме тържеството в душите си от научно-изследователската и преподавателската си активност, то напълно очаквано е да обърнем своето професионално „Аз“ и към анализ на въпросите:

1. *Кои са непреходните ценности в преподаването на академично знание?*
2. *В каква степен академичната продуктивност на преподавателите от Философски факултет е релевантна на потребностите на студентската аудитория?*

² Уикипедия, Енциклопедия Британика, (11th ed.). 1911.

Ознаменуването на 20-годишната история на Философски факултет е основателен повод за *аналитичен аксиологичен фокус към традициите и иновациите в преподаването на академично знание във факултета*. Отправно се приема тезата, че *преподаването на академично знание е обвързано с основните академични ценности на великотърновския университет като образователна институция*. Сред тях предимствено се възприемат:

- достоверност в преподаването и изследователската дейност;
- свобода в усвояването на науката и в развитието на научните изследвания, зачитане на личната неприкосновеност в творчеството и преподавателската изява;
- хуманизъм и справедливост в анализите и оценките;
- равен достъп до информацията и научните постижения;
- отвореност за нови идеи.
- Очертаването на изследователската рамка чрез формулираната по-горе хипотеза служи не само за изясняване на аналитичния дискурс на настоящата статия, но и предоставя възможности за актуализиране на исторически наложилата си преподавателска и научноизследователска доктринална ориентация на академичния състав на Философски факултет:
 - като „духовна територия“ за междупоколенческа приемственост на знанието;
 - като антропологична диспозиция за всеки човек/индивид/личност;
 - и най-накрая като общостен маркер за образоваността на всяка нация.
- Днес е твърде трудно и дори парадоксално на образователната институция Университет да се проектира перспективата „крепост на духовността“, защото сякаш никога по-категорично не се е провокирал на индивидуално и на общностно ниво *усета за бездуховност*.
- Именно поради тази острота на конфликта *между стремежа за отстояване на академичната традиция и заплахата за унищожаване на възторга от университетското знание* у всеки представител от хабилитирания и нехабилитирания състав на Философски Факултет на великотърновския университет е задействан *пусков механизъм* да бъде достойно реализирана мисията на *преподавател и учен*. Този акт на професионална мотивация включва готовност за:
 - задълбочено, качествено и свободно преподаване;
 - заинтересовано и целенасочено подобряване на уменията за интерпретиране на академичното знание;
 - системна и пълноценна изследователска дейност;
 - отговорно участие в различните дейности на философския факултет.

Такова *позициониране на преподавателите* на Философски факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ разкрива модела за реализиране на идеята за *вътре-факултетски интегритет* на академичния състав на всички равнища: *преподаватели, изследователи, студенти, докторанти, служители и персонал* и се изразява в две перспективи:

- на професионална компетентност;
- на етично поведение.

В контекста на разглежданата тук предметна област на анализ е съществено да се дефинират *основните цели* на преподавателската и научноизследователска активност на хабилитирания и нехабилитирания състав на философски факултет.

Първата от тях е несъмнено е насочена към формиране у академичния състав на мотивация за *интелектуална независимост*. Целеполагането в тази насока означава всеки преподавател от философския факултет да *ориентира* научната и преподавателската си активност в *критичен прочит* на академичното знание и да разгърне, съобразно съвременната ситуация, проблемите на социалната, политическата и икономическата система. По този начин преподаването на академично знание се базира на персоналната *критична позиция* на преподавателя-учен, *разбирана като ангажимент в посока на провеждане на точни анализи и формулиране на оценки на обективната действителност*, в зависимост от съответното за Философски факултет на великотърновския университет професионално направление.

Отвореността към нови идеи е втората по значимост цел на съвременната университетска среда, в рамките на Философски факултет на великотърновския университет. Тя се провокира от убедеността на преподавателския състав, че *творческото начало* е един от ключовите добродетели в университетското преподаване и научни изследвания. Оттук се отстоява и академичната позиция, че *отговорното и критично приемане на новите идеи във философското, политологичното и психологичното преподаване на академично знание е предпоставка за по-високо качество и генерира на нови хипотези в провежданите във Философски факултет научни изследвания*.

Разгръщането на анализа за съхраняването и отстояването на академичната традиция в 20-годишната история на Философски факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ изисква и коментирането на *толерантността* като оценъчно-поведенчески маркер на преподавателя.

Базираните на толерантност академични взаимоотношения гарантират *критичното приемане на многообразието*, като аналог на мултикултурализма и глобализирането на университета като образователна институция. Обратна на тази тенденция е *безразличието и отсъствието на ясна позиция към поликултурността*. Безразличието към мултикултурното разнообразие в академичната среда на Философски факултет е всъщност *фактическа непроява на толерантност* и е един от най-мощните инструменти за пренебрегване и унищожаване на универсалиите в света.

Академичната лоялност се изразява в общия ангажимент за поддържане и издигане на имиджа на Философски факултет и разпространяване на неговите ценности, постигнати чрез обучението, научните изследвания и творческите изъятия на нашите студенти и докторанти и преподаватели.

Отношението към материалните и нематериалните ресурси е също важен аспект в академичното общуване, като изрично с преподавателите и служителите на Философски факултет е договорено, че факултетските ресурси не се използват за лично облагодетелстване.

Отговорното отношение към всеобхватна академична дейност хабилитирания и нехабилитирания състав на Философски факултет доказва не само чрез пълноценното и редовното изпълнение на научноизследователските и учебните си задължения, но и като се включва в прояви, развиващи световната научна теория и практика и в случаите когато резултатите от участие не са пряко свързани с кариерното израстване и трудовото възнаграждение.

Както през вековете така и днес целта на академичното обучение е да разпространява и развива съвременни знания, да формира самостоятелно, творческо, критично и отговорно мислене.

Обучението е основна дейност във Философски факултет на великотърновския университет и включва две страни – преподаватели и студенти, за които е допустимо взаимно да зачитат своите интереси и цели. Служителите и персоналът на факултета изцяло подчиняват дейността си на целите на съвременното и качествено обучение и подпомагат и двата субекта в образователния процес. Преподавателите и студентите са неделима общност.

20-годишният юбилей на Философски факултет събужда рефлексия върху принципите на академичното обучение и идентифицира проблемът за актуалността на *академичната аксиология* или дали ценностите са ръководното начало в преподаването на академично знание. Така първостепенно значение придобиват два взаимосвързани въпроса:

1. *Доколко преподавателите от Философски факултет се ангажират чрез своята дейност да осигуряват на студентите оптимална духовна среда за обучение.*
2. *Допринасят ли студентите за качественото протичане и непрекъснато усъвършенстване на учебния процес, посредством съзнателно и отговорно отношение към своите задължения в обучението.*

В едно по-широко поле на анализ идентифицираният аксиологичен проблем има за цел да изясни исторически обособилите се концептуални основи в преподаването на академично знание във Философски факултет на великотърновския университет.

В по-тесен смисъл обаче, проблемът визира необходимостта от разработване на обективни критерии при доказването на хипотезата, че академичното обучение във Философски факултет отговоря на претенциите за качество и на принципите на академичната традиция.

И тъй като академичната свобода е *основно право на преподавателите, изследователите, студентите и докторантите*, то предлаганият анализ се фокусира върху параметрите на упражняване на академична свобода във Философски факултет, а именно: *лекционна дейност, лични и колективни научни изследвания, технология и методи на преподаване*. Основани ли са те върху съвременни научни открития и убедителни доказателства? Съществен тук е и въпросът: Какво е за студентите академичната свобода?

Аксиологичното предписание насочва към обстоятелството, че студентите на Философски факултет днес потребностно се стремят към *академична автономия*, в която да развият академичните си компетенции, чрез отговорно обучение и лична инициатива, както и чрез обществено отговорно поведение в съответствие с общоприетите стандарти.

От друга страна, гарантирането на академичната свобода за всички субекти на Философски факултет изисква признанието, че за човешкият индивид е сложно едновременно да бъде субект и обект на собственото си познание и следователно вникването в академичния маниер на всички участници в процеса на академичното обучение търси доказателства за когнитивните стилове на възприемане и поведенческите форми на реагиране при добросъвестното поемане и изпълняване на своите отговорности и задължения.

Фундаменталните академични ценности, на които се базира аудиторната и научноизследователската активност на преподавателите от Философски факултет на великотърновския университет са *истината, свободата, хуманизмът, справедливостта и доверието*.

Научната истина е ценност, която в своята 20-годишна история Философски факултет поставя като основна цел на своята дейност.

Свободата е инструментална ценност и служи за постигане на истината. Тя се конкретизира като *академична свобода* и включва:

- свобода в усвояването на науката и в развитието на научните изследвания;
- зачитане на личната неприкосновеност в творческите изяви; независимост на преподавателските, докторантските и студентските изследвания, изяви, анализи и оценки.

Хуманизмът е универсална ценност, свързана с опазването на човечеството и съхраняване на човешкото, чрез уважение към всеки, участващ в процеса на академично обучение.

Справедливостта се възприема като основен критерий за балансиране на разпределителните и коригиращите отношения в Университета и като равен достъп до информацията и научните постижения.

Доверието е предпоставка за осъществяване на изследвания и постигането на надеждни резултати в науката, както и за тяхното усвояване и разпространяване.

Зачитането на изброените като основни академични ценности и придържането към посочените норми обективира спазването на утвърдените във факултета специфични на етично поведение в науката и възприемането на отговорно поведение в академичното общуване и се налага като модел за „добра академична практика“.

Научноизследователската дейност във Философски факултет на великотърновския университет се основава върху *свободата на информацията, академичната и личната свобода, личната неприкосновеност и независимост в творческата дейност, както и върху поднасянето на коректни и достоверни резултати от изследванията.*

Научните публикации са важен завършек на научните изследвания и всепризнат начин за легитимиране на постигнатите резултати пред научната общност в локален и световен мащаб. Научните публикации осигуряват споделяне и публичност на изследванията, след което техните резултати могат да се ползват от всички хора. Изследователите, които публикуват научните си резултати, носят пълна отговорност за тяхната достоверност и оригиналност. Важно е да се уважават авторските права и да се спазват изискванията и отговорностите при съавторство, като се зачитат не само старшинството и званията, но и заслугите на съответните автори. Посочването на заслугите (чужди и собствени) и отдаването на признание са важен елемент от съвременния научноизследователския процес. Тезата е, че придържането на академичния състав на Философски факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ към трите основни начина за отдаване на признание в науката:

1. изготвяне на добросъвестен списък на използваните автори;
2. надеждно цитиране по установения ред,
3. изказване на благодарност към други автори за тяхната помощ, идеи или други приноси, в значителна степен предопределя и научната приемственост, в контекста на публикационната дейност.

В своята 20-годишна история академичната общност на Философски факултет е осъзнала необходимостта от усъвършенстване на методологията на преподаване на академичното знание. *Иновативните модели на преподаване на академично знание във Философски факултет 20-години по-късно, съдържателно включват:*

- *обвързаност на образователния процес с потребностите на бизнеса и пазара на труда;*
- *“нови умения за нови работни места”;*
- *трансдисциплинарност в програмите за обучение;*
- *единство на изследвания и обучение - изпробване на идеите от научно-изследователската дейност в “живи лаборатории” и откриване на бъдещето чрез действие, а не само чрез анализ;*
- *взаимосвързан модел на ангажираност – преподавателските, обучителните и научно-изследователските дейности се засилват чрез взаимоотношения на сътрудничество и обмен на знания;*
- *образователната дейност се свързва с изследователската и проектна дейност, като стремежът е да се създават международни екипи за дефиниране на интердисциплинарни изследователски проблеми и обучаване на студентите за решаване на конкретни изследователски задачи.*

Днес преподаватели, студенти и служители прекриваваме прага на третото десетилетие от историята на Философски факултет на великотърновски университет и си пожелаваме с тройна сила да съхраняваме академичната традиция, но и с нов устрем да полагаме воля и креативност за подобряване резултатите от академичната си дейност.